

Νίκος-Γαβριήλ Πεντζίκης «Εις οσμήν ευωδίας πνευματικής»

Κων. Βαλαβάνης

Με τη συμπλήρωση εκατό χρόνων από τη γέννησή του (1908) και δεκαπέντε από τον θάνατό του (1993), νομίζω ότι πρέπει να θυμηθούμε τον Θεσσαλονικιό – Χριστιανό – Βυζαντινολόγο – Πεζογράφο – Ζωγράφο και Διανοητή Νίκο-Γαβριήλ Πεντζίκη.

Είναι μεγάλη η χαρά μου, που θα αναφερθώ στον Νίκο-Γαβριήλ Πεντζίκη, ως φίλος ή μάλλον ως άνθρωπος που τιμήθηκε με την πνευματική φιλία του, αλλά και σαν ταπεινός οπαδός της τέχνης του προσέρχομαι, κι όπως αρμόζει, με σεβασμό.

Είμαι εξάλλου πολύ μικρός για να περιμένετε από εμένα αισθητικές αναλύσεις και περισπούδαστες τομές στο ζωγραφικό έργο του Πεντζίκη, πολύ περισσότερο, θα αισθανόμουν ανεπαρκής αν θα επιχειρούσα μίαν εκτίμηση της συνολικής παρουσίας αυτής της λαμπρής πολυπρισματικής προσωπικότητας, που ελάμπρυνε και τη λογοτεχνία μας και τη ζωγραφική μας. Εναποθέτοντας στο πλούσιο και πολυσχιδές έργο του ο Πεντζίκης ανεξίτηλη την προσωπική του σφραγίδα, ως αυθεντικός δημιουργός, που έζησε και έπαιξε στην προσφιλή του πόλη, τη «Μητέρα Θεσσαλονίκη».

Όπως ο Τζέημς Τζους ταυτίστηκε με το Δουβλίνο, ο Καβάφης με την Αλεξάνδρεια, ο Μπόρχες με το Μπουένος Άιρες, έτσι ο Ν.Γ. Πεντζίκης ενσωματώθηκε με τα γραψίματά του στη Μητέρα Θεσσαλονίκη, έγινε το σύμβολό της, ο κατεξοχήν συγγραφέας, που εκφράζει την ιστορία και την παράδοσή της.

Ο Ν.Γ. Πεντζίκης είναι ο συγγραφέας που κατορθώνει να συνταιριάζει το μοντέρνο της πρωτοπορείας με το ζωντανό της παράδοσης. Πολύ μου άρεσε που ένας φίλος του τον χαρακτήρισε ως τον Πολιούχο συγγραφέα.

Ο Ν.Γ. Πεντζίκης δεν αντλεί απλώς υλικό από την παράδοση, μετέχει σ' αυτήν.

Βυθίζεται μέσα της, όπως ο δύτες στον βυθό και όταν ανέρχεται, ανασύρει δεκάδες ευρήματα: κάστρα και εκκλησίες, χόρτα κι αγριολούλουδα, αγίους και μάρτυρες, αυτοκράτορες και βασιλείς, ασθενείς και οδοιπόρους, συγγραφείς και κείμενα, ζωγράφους, ποιητές, μοναχούς, πρόσωπα ιστορικά ή μη – τα πάντα.

Είμαι γιατρός. Η ειδικότητά μου είναι η Μαιευτική και Γυναικολογία και δουλειά μου είναι, με την όποια επιστημονική επάρκεια διαθέτω, να βοηθώ στη δημιουργία του πιο ολοκληρωμένου καρπού της ζωής και να χαίρομαι, προνομιακά θα έλεγα, την πιο γλυκιά συγκίνηση της μητέρας.

Δύο άνθρωποι του πνεύματος με επηρέασαν πάρα πολύ. Ο πρώτος είναι ο Πάνος Παναγιώτου, ο υψιπετής πανεπιστημιακός δάσκαλος, που πίστευε ότι ένας γιατρός πρέπει να είναι γενικότερα συγκροτημένος. Και ο δεύτερος είναι ο Ν.Γ. Πεντζίκης που άφησε πλούσιο πνευματικό έργο, λογοτεχνικό και εικαστικό. Ο Ν.Γ. Πεντζίκης κάνοντας παιχνίδι με τις λέξεις (που τις ήξερε πάρα πολύ καλά) έλεγε: Εγώ είμαι ένας πεζογράφος (με ωμέγα).

Ο Πεντζίκης, γόνος γνωστής οικογένειας στην κοινωνία της Θεσσαλονίκης του μεσοπολέμου, ήταν φαρμακοποιός με πολύ καλές σπουδές στη Γαλλία και με ιδιάζουσας σημασίας παρουσία στην πνευματική ζωή της πόλης μας. Παρ' όλα αυτά δεν ευδοκίμησε ως φαρμακοποιός της αγοράς. Έτσι, μετά την επαγγελματική απόδρασή του από το ιστορικό «Φαρμακείο Πεντζίκη», που ήταν στον αριθμό 112 της οδού Εγνατία, περιώνυμο στέκι των διανοούμενων της γενιάς του '30, εργάζεται ως επιστημονικός συνεργάτης σε μεγάλο φαρμακευτικό οίκο του εξωτερικού. Εξαιτίας της επιστημονικής μας συνάφειας, ήταν μοιραίο, ευτυχώς, να γνωριστούμε. Μια γνωριμία, η οποία δεν περιορίστηκε μόνο στα καθαυτό ιατρικά και φαρμακευτικά προβλήματα της καθημερινής ιατρικής πρακτικής, αλλά

με τον χρόνο εξελίχθηκε σε αμοιβαία εκτίμηση. Κυρίως όμως ήμουν εγώ που γευόμουν την ευεργεσία μιας πνευματικής αποκάλυψης, αφήνοντας τον εαυτό μου να χάνεται, μέσα στους ορίζοντες ποικίλων και πρωτόγνωρων γνώσεων, που καταγιστικά πλούτιζαν τις συνομιλίες μας, αναδεικνύοντας σπάνιες όψεις της πολύμορφης, της ιδιοφυούς προσωπικότητάς του. Το ανεκτίμητο για μένα είναι, που υπήρξε ο Πεντζίκης ένας προκλητικός μαγικός δίαυλος για να εισχωρήσω, όσο το μπόρεσα, στους απρόβλεπτους χώρους του ονείρου σαν συνοδοιπόρος του, σε πνευματικούς περιπάτους, στα κοιτάσματα των προσωπικών του αναζητήσεων και πάντα με μια διάθεση εξομολογητικής ανάπαυσης και ανθρώπινης παραμυθίας.

Δημιουργία – Όνειρο

Ιδού, λοιπόν, οι δύο λέξεις που έκτοτε με βασανίζουν ευεργετικά και ενσαρκώνουν τη σχέση του με το συγγραφικό και εικαστικό σώμα του (κυρ) Νίκου-Γαβριήλ Πεντζίκη, καθώς είναι έργα «ορατών τε και αοράτων».

Σχολιάζοντας ο Πεντζίκης είκοσι χρόνια μετά την κυκλοφορία του βιβλίου του «Το μυθιστόρημα της κυρίας Έρσης», ισχυρίστηκε ότι... «επιστημονικά είχε αποδειχθεί ότι κάθε νύχτα βλέπουμε κατά μέσον όρο 438 εικόνες ονείρων, γι' αυτό έκανα να έχει 438 σελίδες». Για κάτι τέτοιο ο Σεφέρης είχε πει: τον Πεντζίκη ή τον δέχεσαι όπως είναι ή τον απορρίπτεις...

Εν ονόματι αυτής της συγγνωστής συμμετοχής μου στις περιπέτειες του ονείρου, όχι ως δημιουργός βέβαια αλλά ως ζώσα διδαχή ζωής, που με βουλιμία προσπορίστηκα από τη συναναστροφή μου με το έργο του Πεντζίκη, συγχωρήστε μου παρακαλώ την ανθρώπινη αδυναμία να έχω δίπλα στο προσκέφαλό μου, στην κατοχή

μου εννιά ζωγραφικά του έργα μαζί με τα βιβλία του, που τα κοσμούν ιδιαίτερα κολακευτικές αφιερώσεις.

Είπα να έχω στην κατοχή μου έργα του και εννιά την κτητική βαρύτητα της λέξης, τόσο μάλιστα ώστε να μπορώ με άκρα ευχαρίστηση να μοιράζομαι ταυτόχρονα με σας την ακτημοσύνη της τέχνης, ακριβώς γιατί τα όνειρα είναι που διαστέλλουν σε άλλους χώρους τη ζωή μας, εκεί όπου ημερεύουν τα ανθρώπινα πάθη και υπερσχύει το πνεύμα.

Δημιουργία – Όνειρο – Ζωή

Ιδού το τρισυπόστατο της προσωπικής μου μαρτυρίας ως σχέση δημιουργίας, ονείρου και ζωής μέσα από τους πολλαπλούς επικοινωνιακούς δεσμούς μου με το έργο του Ν.Γ. Πεντζίκη, όπου καταφεύγω –και καταφεύγω συχνά– για να μπορώ να απαλύνω τα ελλείμματα της προσωπικής μου ζωής, εγώ ένας απλός συλλογέας μνήμης του Πεντζίκη, γι' αυτό και σπεύδω να μεταφέρω αυθεντικούς λόγους του ίδιου του δημιουργού που έγραψε το 1987, έτσι «εις οσμήν ευωδίας πνευματικής». «... Επειδή», έλεγε ο Πεντζίκης, «δεν ακολουθώ μια φυσιολογική πορεία στη ζωή μου, γι' αυτόν τον λόγο η συνέχεια κάθε πράξης γίνεται πάντοτε μέσα στην τέχνη, στην προέκταση που παίρνει. Και στην τέχνη αυτή είναι πάντοτε η ορθοδοξία, που με ενισχύει. Τη θεολογία την έμαθα και θεολογώ όχι από τα βιβλία, αλλά από το να πηγαίνω στις εκκλησίες, όταν δεν λειτουργούνται, και να παρατηρώ από άποψη κτηριακή και διακοσμητική τα στοιχεία που έχουν. Αυτά είναι που με πείθουν. Η Ορθοδοξία είναι, πώς να το πω, το αντιστύλιο, το στήριγμα. Γι' αυτό παραδέχομαι ότι σήμερα η Ελλάδα είναι η μόνη χώρα, όπου μπορεί κανείς να βασιστεί στην παραγωγή των θαυμάτων».